

TA JOGÁLLAMISÁG: HASZNÁLATI ÚTMUTATÓ

JOGÁLLAMISÁG, DEMOKRÁCIA, EMBERI JOGOK

A jogállamiság, a demokrácia és az emberi jogok, amelyek az Európa Tanács három pillérét képezik, szorosan és elválaszthatatlanul összefonódnak.

- ▶ A demokrácia biztosítja a polgárok részvételét a nyilvános döntéshozatalban;
- ▶ Az emberi jogok védik az egyéneket a szabadságaikba történő önkényes és túlzott beavatkozástól, az emberi méltóság biztosítása érdekében;
- ▶ A jogállam biztosítja, hogy a közhatalom gyakorlása szabályozott és ellenőrzött.

A jogállamiság előmozdítja a demokráciát, mert biztosítja a közhatalom gyakorlóinak elszámoltathatóságát. Független és pártatlan igazságszolgáltatási rendszer révén védi az emberi jogokat, és megvédelmezi a kisebbségeket az önkényes többségi uralomtól.

Miért létfontosságú ez?

A világos szabályok nélkül létező állam hajlamos az instabilitásra és önkényességre. A jogállamiság védi mindenki alapvető szabadságait. A jogállamiság a modern demokráciák alapja.

A jogállamiság öt alapelvein nyugszik:

- ▶ **Törvényesség** – A törvények mindenkire érvényesek, és korlátok közé szorítják a hatalmat.
- ▶ **Jogbiztonság** – A törvények világosak, hozzáférhetőek és előreláthatóak.
- ▶ **A hatalommal való visszaélés megelőzése** – Az önkényesség elkerülése érdekében ellenőrzések végezhetőek.
- ▶ **A törvény előtti egyenlőség és diszkriminációmentesség** – A törvények mindenkit védenek és egyenlően alkalmazzák őket, a diszkrimináció pedig tilos.
- ▶ **A független és pártatlan igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés** – Mindenki megvédheti jogait a bíróságon.

Az „Igazságszolgáltatás úrnője” illusztrációk Nadine Theuma máltai művész munkája

TÖRVÉNYESSÉG

A törvények mindenkire érvényesek, és korlátok közé szorítják a hatalmat

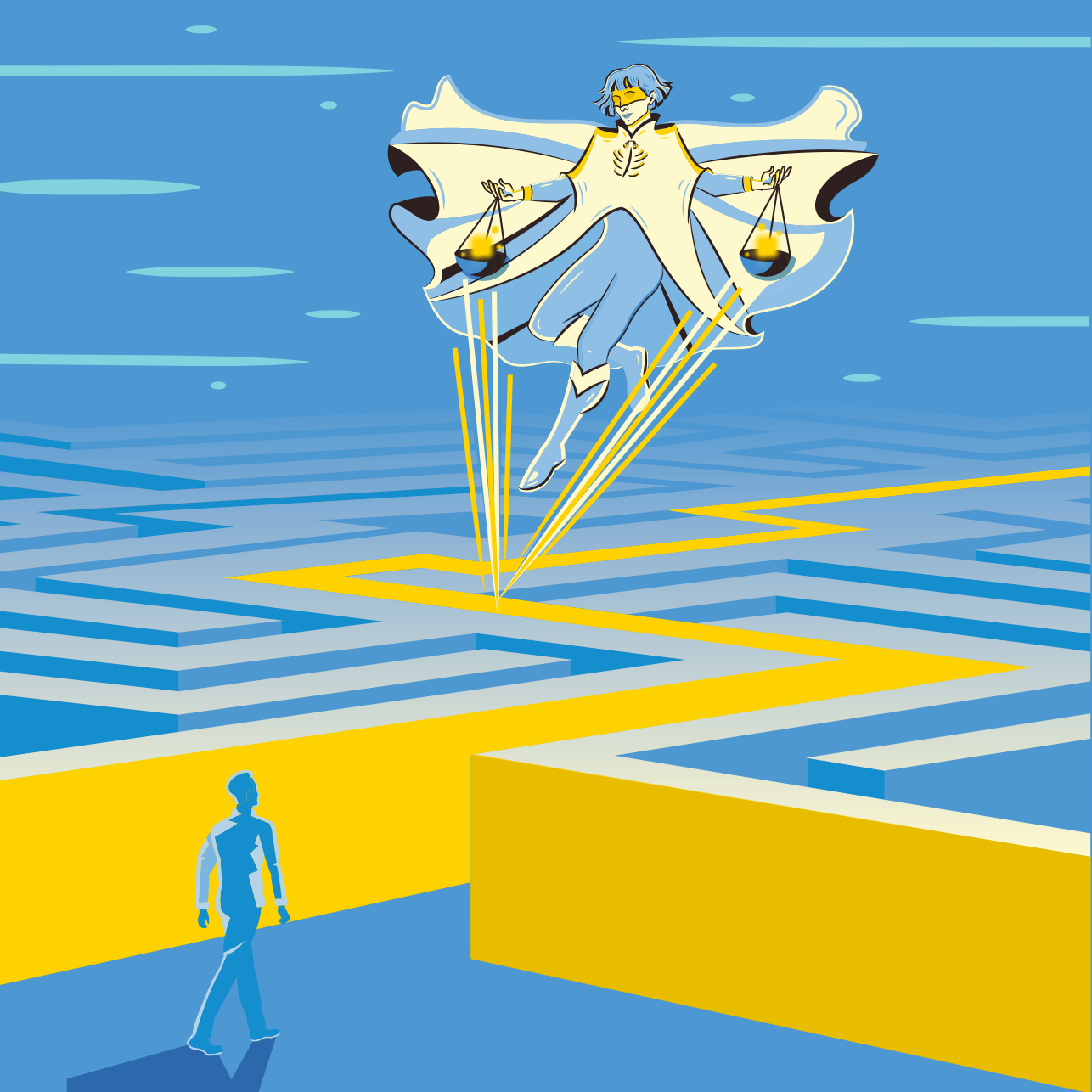
A jogállamban a hatóságok és a polgárok tevékenységét demokratikusan elfogadott jogszabályok szabályozzák. A végrehajtó hatalom nem gyakorolhatja hatáskörét és nem érvényesítheti akaratát korlátok vagy felügyelet nélkül.

Alapelvek

- ▶ Minden döntést a jogszabályok keretei között kell meghozni.
- ▶ A törvényeket világos és átlátható demokratikus folyamat szerint kell meghozni.
- ▶ A hatóságok határozatait független bírói testület felülvizsgálatának kell alávetni. A kormány nem ruházhatja fel önmagát új hatáskörökkel anélkül, hogy betartaná az alkotmányban rögzített szabályokat.
- ▶ A nemzetközi egyezményeket és szerződéseket, valamint a nemzetközi bíróságok határozatait alkalmazni kell és be kell tartani.
- ▶ A törvényt hatékonyan végre kell hajtani.

Miért létfontosságú ez?

Ha a hatalomgyakorlás nem a jogszabályi keretek között történne, akkor felmerülhetnének a visszaélések. Például a kormány saját tetszése szerint korlátozhatná a szabadságjogokat. A demokratikusan meghozott jogszabály világossága és betartása az igazságszolgáltatás és az egyenlőség biztosítékai mindenki számára.

JOGBIZTONSÁG

A törvények világosak, hozzáférhetőek és előreláthatóak

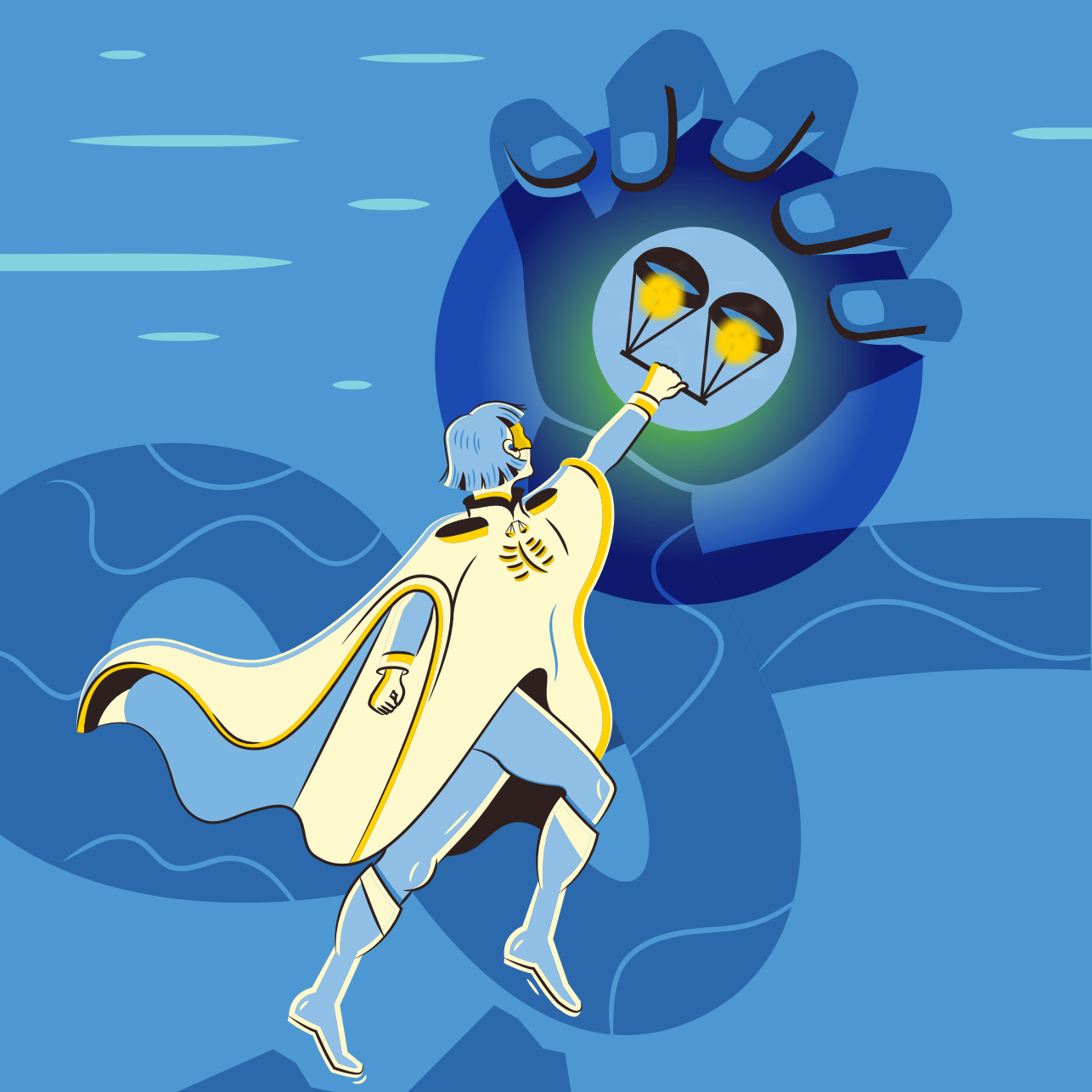
A jogbiztonság biztosítja, hogy a törvények világosak, hozzáférhetőek és előreláthatóak legyenek, és ne lehessen őket visszamenőlegesen alkalmazni. Így mindenki előre ismeri a jogait és kötelezettségeit.

Alapelvek

- ▶ A törvényeknek és a bírósági határozatoknak könnyen hozzáférhetőeknek és érthetőeknek kell lenniük.
- ▶ A törvények nem változhatnak kiszámíthatatlanul, és ellentmondásmentesnek kell lenniük.
- ▶ Egy személy nem ítéltető el olyan tettért, amely az elkövetése időpontjában nem minősült bűncselekménynek vagy vétségnek.

Miért létfontosságú ez?

Azért, hogy az egyének kellő magabiztossággal járhassanak el, ismerniük kell a jogukat és kötelezettségeiket. A homályos vagy gyorsan változó törvények bizonytalanságot és instabilitást okoznak, és az egyéneket kiszolgáltatottá teszik a kiszámíthatatlan szankciókkal szemben.

A HATALOMMAL VALÓ VISSZAÉLÉS MEGELŐZÉSE

Ellenőrzések a hatalom önkényességének elkerülése érdekében

A korlátlan és ellenőrizetlen hatalom igazságtalansághoz vezet. Az abszolút hatalom veszélyei közé tartoznak az önkényes döntések, a korrupció és a politikai elnyomás. Például a bírósági felhatalmazás vagy felülvizsgálat nélküli túlzott megfigyelés az emberi jogok megsértéséhez vezethet.

Alapelvek

- ▶ A hatalmi ágak szétválasztása: a hatalom nem tömörülhet egyetlen hatóság kezében.
- ▶ Indoklási kötelezettség: a nyilvános határozatokat meg kell indokolni és el kell magyarázni.
- ▶ Bírósági felülvizsgálat: minden nyilvános határozatnak megtámadhatónak kell lennie független és pártatlan bíróságok előtt.

Miért létfontosságú ez?

Felülvizsgálat nélkül a kormány önkényes határozatokat hozhatna, cenzúrázhatná az ellenzéket, sőt még az alapvető szabadságjogokat is eltörölhetné. A jogállamiság biztosítékokat állít fel az ilyen visszaélések megelőzése érdekében.

A TÖRVÉNY ELŐTTI EGYENLŐSÉG ÉS DISZKRIMINÁCIÓMENTESSÉG

A törvények mindenkit védenek és egyenlően alkalmazzák őket, a diszkrimináció pedig tilos

A jogállamiság megköveteli, hogy mindenki ugyanazokkal a törvényben megállapított jogokkal és kötelezettségekkel rendelkezzen, és hogy ne létezzen indokolatlan különbségtétel a velük való bánásmódban.

A törvény előtti egyenlőség azt jelenti, hogy

- ▶ Nem tehető indokolatlan különbség az emberek között, sem a törvényben, sem annak alkalmazásában.
- ▶ A diszkrimináció minden formájával szemben védelmet kell nyújtani.
- ▶ Mindenki számára ugyanazokat a jogokat és kötelezettségeket kell biztosítani.
- ▶ Bárkinek, akivel szemben diszkriminatív módon bánnak, képesnek kell lennie megvédenie magát.

Kiemelt előrelépések – A nők szavazati jogának példája

A késedelem, amellyel a nőknek megadták a szavazati jogot Európában, a történelmi diszkrimináció egyik példája. Finnország volt az első európai ország, amely 1906-ban megadta a nőknek a szavazati jogot. Ezt alig 1918-ban terjesztették ki a legtöbb európai országra, és csak 1984-től vált általánossá Európában. Manapság a jogállamiság nemcsak védi a nők szavazati jogát, hanem biztosítja és ösztönzi aktív részvételüket a politikai életben mindennemű diszkriminációtól mentesen.

A FÜGGETLEN ÉS PÁRTATLAN IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁSHOZ VALÓ HOZZÁFÉRÉS

Mindenki megvédheti jogait a bíróságon

A független és pártatlan bírósághoz való hozzáférés lehetővé teszi az emberek számára, hogy megvédjék jogaikat. Az Emberi Jogok Európai Bírósága például kimondta a kérelmezők jogainak sérelmét olyan esetekben, amikor nem tudtak bírósághoz fordulni a munkaviszony megszüntetése, a vagyontól való megfosztás vagy a gyermekekkel való kapcsolattartás megszüntetése esetén. A gyors és hozzáférhető igazságszolgáltatás elengedhetetlen az egyenlő jogok biztosításához.

Alapelvek

- ▶ Mindenkinek joga van bírósághoz fordulni, és joga van a független és pártatlan bíróság előtti tisztességes eljáráshoz.
- ▶ Az ítéletek hozzáférhetők és világosan megindokoltak.
- ▶ Jogi tanácsadás és jogsegély áll azok rendelkezésére, akiknek szükségük van rá.
- ▶ Az eljárásokat észszerű időn belül folytatják le és azok megfizethetőek.
- ▶ A bírósági határozatokat végrehajtják.

Miért létfontosságú ez?

Az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés nélkül a sérelmet elszenvedett polgárok nem érvényesíthetnék jogaikat. Az államnak biztosítania kell a független bíróságokat és a mindenki számára hozzáférhető igazságszolgáltatást.

PAX EVAN
TIBI GELI
MARCI STA
GENITVS

A JOGÁLLAMISÁG A GYAKORLATBAN

Az Európa Tanács Velencei Bizottságának szerepe

A Velencei Bizottság támogatta a tagállamokat olyan alkotmányos rendszerek kialakításában, amelyek biztosítják a jogállamiság elveinek szükséges beemelését. A Bizottság továbbá létrehozott egy eszközt – a jogállamisági ellenőrző listát – a jogállamisági elvek adott országban történő alkalmazásának felmérésére.

A Velencei Bizottság jogállamisági ellenőrző listája

A 2016-os jogállamisági ellenőrző lista (Rule of Law Checklist) bemutatja a jogállamiság alapelveit – törvényesség, jogbiztonság, a hatalommal való visszaélés és a hatalom helytelen használatának megelőzése, az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés, egyenlőség és diszkriminációmentesség – részletes paraméterekkel és vonatkozó forrásokkal ellátott referenciaértékek formájában.

Az ellenőrző lista segítségével a kormány, a parlament, a civil társadalom, a polgárok, valamint a nemzetközi szervezetek értékelhetik, hogy az adott országban milyen mértékben tartják tiszteletben a jogállamiság elveit. Az ellenőrző lista tehát lehetővé teszi az állami intézkedést igénylő gyenge pontok vagy hiányosságok feltárását. A Velencei Bizottság számos ajánlást megfogalmazott a gyenge pontok és hiányosságok orvoslásának módjára vonatkozóan.

Rólunk

A „Joggal a Demokráciáért” Velencei Bizottság az Európa Tanács független szakértőkből álló alkotmányjogi tanácsadó testülete.

1990. május 10-én alapították Antonio La Pergola olasz tudós ötlete alapján. A berlini fal leomlása után számos volt szocialista országnak segített demokratikus alkotmányok és jogszabályok meghozatalában, valamint azt követően az Európa Tanácshoz való csatlakozásban.

Ma a tagállamait segíti a nemzetközi előírásokkal összhangban lévő alkotmányos és jogalkotási reformok kialakításában. A Bizottság ajánlásainak való megfelelés előmozdította az Európai Unióhoz való csatlakozás folyamatát.

Küldetés

Kérésre és a nemzeti hatóságokkal, állami intézményekkel, érdekelt felekkel és a civil társadalommal folytatott inkluzív konzultációs folyamat révén a Velencei Bizottság értékeli az alkotmányos és jogalkotási reformokat, különösen a választási eljárás és az igazságszolgáltatás területén, és nem kötelező érvényű ajánlásokat fogalmaz meg ezen reformok javítására a demokrácia, az emberi jogok és a jogállamiság elveinek tiszteletben tartása és alkalmazása, valamint a hatékony és életképes kormányzati rendszerek kialakítása érdekében.

Tagállamok

A Velencei Bizottság az Európa Tanács 46 tagállamából és 15 másik, amerikai, afrikai és ázsiai tagállamból áll.

Miért Velence?

A „Joggal a Demokráciáért Európai Bizottság” a „Velencei Bizottság” nevét a híres lagúnai olasz városról kapta, ahol első ülését tartotta és ahol ma is évente négyszer ülésezik.

1990-2025 – Eredmények

Fennállásának 35 éve alatt, függetlenségének és pártatlanságának, professzionalizmusának és inkluzív munkamódszereinek köszönhetően a Velencei Bizottság jelentős hatást gyakorolt a demokratikus alkotmányok elfogadása és az intézmények demokratikus működésének elősegítése révén. A Bizottság különösen a jogállamisági alapelvek betartásának fokozásához, valamint a hatalmi ágak szétválasztásának és az igazságszolgáltatás függetlenségének megerősítéséhez járult hozzá a tagállamaiban.

- ▶ **1000+**: alkotmányjogi és jogalkotási reformokkal kapcsolatos vélemény és jelentésről
- ▶ **50+**: alkotmány megszövegezése vagy felülvizsgálata a Bizottság segítségével
- ▶ **200+**: a Bizottság munkájához hozzájáruló független jogi szakértő

Miért fontos ez mindannyiunk számára?

A jogállamiság ezt jelenti:

Stabil és békés demokráciát.

Szabad és az önkényességgel szemben védelmet élvező polgárokat.

Méltányosabb, egyenlőbb társadalmat.

Illusztrációk: Nadine Theuma

Minden jog fenntartva.

A kiadvány egyetlen része sem fordítható,
többszörözhető vagy továbbítható a
Kommunikációs Igazgatóság előzetes
írásos engedélye nélkül
(F-67075 Strasbourg Cedex vagy
publishing@coe.int).

Fotók © Európa Tanács

Kiadta: Európa Tanács
F-67075 Strasbourg Cedex
www.coe.int

© Európa Tanács, 2025. december

A Velencei Bizottság honlapja

<https://venice.coe.int>

Ez a brosúra a jogállamiság alapvető elveit mutatja be; ezek a törvényesség, a jobbiztonság, a hatalommal való visszaélés megelőzése, a törvény előtti egyenlőség és az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés. Ezek az alapelvek a demokrácia és az emberi jogok sarokkövei, melyek biztosítják az elszámoltatható kormányzást, az egyéni szabadságokat és a társadalmi méltányosságot. Ismerjük meg, hogyan támogatja az Európa Tanács a Velencei Bizottság munkája révén az államokat e normák fenntartásában és a polgárok önkényes hatalomgyakorlással szembeni megvédésében. Akár politikusként, akár diákként vagy érdeklődő állampolgárként tanulmányozzák, az útmutató rámutat arra, hogy miért fontos a jogállamiság és hogyan védi nap mint nap a szabadságainkat.

HUN

www.coe.int

Az Európa Tanács a földresz vezető emberi jogi szervezete. 46 tagállamból áll, beleértve az Európai Unió összes tagországát. Az Európa Tanács valamennyi tagállama aláírta az európai emberi jogi konvenciót, azt az egyezményt, melynek célja az emberi jogok, a demokrácia és a jogállamiság megvédése. Az Egyezmény végrehajtását a tagországokban az Emberi Jogok Európai Bizottsága felügyeli.

